

L'ECONOMIA BASCA AVUI (III)

En el context d'unes economies molt intervingudes pel sector públic com són avui les europees, tant en pressió fiscal com en poder regulador, la base de la innovació tecnològica basca descansa en una estratègia política i en una capacitat d'influència empresarial capaç de generar la imprescindible complexitat del poder regulador. Al País Basc una part important d'aquest poder i de les recaptacions d'impostos està en mans de les institucions basques, que, per exemple, han pogut dedicar 2.216 milions d'euros al darrer pla de ciència, tecnologia i innovació. Amb aquesta molt notable injecció de recursos públics l'economia basca assolirà a finals del 2004 la convergència tecnològica amb la UE (1,7% del PIB en R+D): la inversió pública i la privada són complementàries, tal com ho són els estocs de capital públic i privat. La injecció de la primera provoca el creixement de la segona.

A Euskadi les empreses pateixen menys pressió fiscal en l'impost de societats, ja que el tipus impositiu que grava el benefici empresarial és més baix que a la resta de l'Estat: un 30% enfront d'un 35% (per cert, aquest tipus impositiu espanyol és dels més alts d'Europa, sense que en els vuit anys del govern del PP s'hagi rebaixat). I aquesta inferior pressió fiscal no suposa només una menor quota íntegra a pagar en aquest impost, sinó que arriba també fins a la quota líquida: gràcies a la capacitat normativa de què també disposa el govern basc en l'impost de societats, que el facultat per establir deduccions de la quota íntegra, resulta que el tipus impositiu efectiu (el que finalment acaba pagant l'empresa) se situa molt per sota del 30% abans esmentat, i és amb diferència el més baix de l'Estat.

Pressió fiscal asimètrica

Aquest seria un exemple més del que es coneix a la Unió Europea com a "pressió fiscal asimètrica", de la qual es pot trobar molta literatura econòmica (vegeu els informes de la Comissió Europea de Gáetan Nicodème). Així, s'ha observat a la UE que les empreses europees de serveis, que són de gran dimensió i que actuen sovint en règim de monopoli, disposen de més "capacitat de pressió" sobre el regulador estatal; d'aquesta manera i per mitjà de processos "d'enginyeria fiscal", les empreses de telecomunicacions, energia i aigua acaben pagant en l'impost de societats un tipus impositiu efectiu molt inferior al de les empreses manufactureres europees, formades per moltes empreses de menor dimensió, les quals no disposen de la mateixa capacitat d'influència sobre els reguladors estatals. Cal tenir present que avui, quan la fiscalitat és un dels principals elements de la competitivitat empresarial, aquesta pressió fiscal asimètrica té també clars efectes territorials a l'Estat espanyol per causa de la seva notable heterogeneïtat productiva regional, i perjudica especialment la concentració de pimes manufactureres de Catalunya i del País Valencià. Al País Basc, en canvi, gràcies a l'autonomia real que proporciona el concert econòmic, la indústria basca aconsegueix un tracte fiscal tan favorable en l'estratègic impost de societats com el que disfruten les empreses europees de serveis.

"I això, qui ho paga?", diuen que deia Josep Pla davant de qualsevol iniciativa editorial que se li planteja-

Empreses basques: fiscalitat i innovació

RAMON TREMOSA I BALCELLS

Departament de teoria econòmica. Universitat de Barcelona

VARIABLES D'INNOVACIÓ TECNOLÒGICA EMPRESARIAL, 1999

Quadre 1	Despesa R+D en % del PIB empreses	Despesa R+D en % població activa empreses	Estoc de capital tecnològic empresarial (€ per habitant)	Centres tecnològics (nombre)
País Basc	0,95%	5,02%	662,04	18
Navarra	0,44%	2,94%	323,58	3
Madrid	0,84%	4,60%	908,06	8
Catalunya	0,61%	3,41%	445,65	6
País Valencià	0,19%	0,97%	87,82	16
Balears	0,03%	0,18%	14,43	1
Estat espanyol	0,42%	1,95%	283,06	67

FONT: ECONOMIA INDUSTRIAL (2003)

AVUI

va. Aquesta qüestió hauria de ser considerada pels responsables d'Indústria dels governs espanyol i català, especialment pels que procedeixen del món acadèmic. Aquests darrers realitzen uns impecables discursos, mirant d'engrescar els empresaris a fer allò que Michael Porter anomena "la imprescindible transformació de la indústria des de la inversió cap a la innovació tecnològica".

L'evidència empírica sembla suggerir, però, l'existència d'una relació inversa entre la pressió fiscal suportada per les empreses i la innovació tecnològica que duen a terme, tal com confirmarien les experiències del País Basc i d'Irlanda: aquests dos països han protagonitzat en els darrers anys un creixement espectacular, amb augments del PIB per càpita entre 1993 i 2002 del 89% al 105% i del 75% al 120% de la mitjana de la UE respectivament.

Així, si s'analitzen les variables més habituals d'innovació tecnològica empresarial a l'Estat espanyol, les empreses basques n'eren líders l'any 1999 superant fins i tot la capital de l'Estat, que concentra en exclusiva tota la recerca de les grans multinacio-

nals espanyoles (quadre 1). La menor pressió fiscal empresarial basca i irlandesa s'inspira en una visió liberal de la "funció empresarial", referida a com i a qui ha de protagonitzar la innovació tecnològica. Els acadèmics tendeixen a considerar que la informació i el coneixement sobre fins i mitjans està donat i és constant, mentre que els empresaris consideren que aquesta informació és dispersa i canviant. Segons la visió esmentada, el mecanisme de mercat tan sols fa possible de substituir una situació de desequilibri per una altra d'igual, la qual cosa no és una conseqüència directa del mercat, sinó que cadascun dels que hi participen reformulen contínuament els seus objectius. En mobilitzar tots els coneixements dispersos, el mercat mira de resoldre aquest desequilibri, que, de tota manera, seguirà sent inevitable; i això no és pas un fracàs del mercat sinó tan sols, en paraules de Von Mises, "una conseqüència de la nostra condició humana".

Si aquest desequilibri es manté tot i la mobilització de coneixements que en fa el mercat, potser és il·lusionari pensar que la intervenció de l'Estat

pot millorar aquesta situació: tota intervenció necessita recursos que són extrets via impostos, mitjans que els agents econòmics haurien pogut fer servir de manera més directa i eficient.

Així per exemple, sobtava l'any passat veure el ministre Rato anunciant un altre pla d'ajuts públics per al sector tèxtil: en principi un liberal com ell hauria de considerar que l'intervencionisme acostuma a provocar efectes no previstos ni desitjats, de manera que molts dels ajuts presats servien més per mantenir empreses ineficients que no pas per estimular autèntics emprenedors. ¿No seria millor rebaixar la pressió fiscal a totes les empreses i que cada empresari s'espavili amb tota la seva iniciativa, informació, coneixements, experiència i know-how acumulats, sense caure en "fatals arrogàncies" planificadores? En tot cas, i posats a concedir ajuts públics, cal fer constar que la conselleria basca d'Indústria n'atorga molts amb caràcter reintegrable.

Clústers bascos: pioners al món

Euskadi ha estat un lloc pioner a nivell mundial en el disseny i la posada en pràctica d'una explícita política de clústers ambiciosa i complexa (quadre 2). A finals dels anys 80 del segle passat, i en un context de greu recessió econòmica, el govern basc va sol·licitar a Michael Porter un estudi per analitzar la situació competitiva basca i el seu potencial de futur.

L'autor del conegut llibre *L'avantatge competitiu de les nacions* va realitzar una detallada anàlisi d'una cinquantena de sectors bascos, els quals van ser agrupats posteriorment en clústers. La reflexió que es va fer més tard es va plasmar en uns plans d'acció que van ser assumits pel govern basc en tant que dinamitzador del procés de reconversió industrial.

Les sinergies generades pels clústers bascos han estat reconegudes pel mateix Porter l'any 2002 com un eficient exemple de doble col·laboració (interempresarial i govern-indústria) en les seves dues necessàries fases: trobada i interacció organitzativa. Segons Porter, aquestes sinergies, que enllacen amb la secular tradició cooperativa basca, han estat el factor clau per al relleu de la innovació tecnològica i del creixement econòmic basc.

rtremosa@ub.edu

Dimarts que ve:
**Sector públic basc:
suficient i eficient**

RESUM DE CARACTERÍSTIQUES DELS PRINCIPALS CLÚSTERS DEL PAÍS BASC

Quadre 2	Electro-domèstics	Màquines eina	Automoció	Port de Bilbao	Telecomunicacions	Energia	Aeronàutica	Indústria del mar	Paper
Any creació	1992	1992	1993	1994	1994	1996	1997	1997	1998
Nombre socis	9	70	34	133	160	76	24	26	19
Ocupació	10.000	4.800	9.882	4.300	7.900	25.000	4.182	17.500	2.179
Facturació*	1.419	714	1.441	260	1.505	10.000	600	981	535
Exportacions*	692	447	1.297	s.d.	490	2.200	s.d.	s.d.	257
Pes clúster**	3,0%	0,23%	1,5%	0,8%	3,54%	9,0%	1,6%	2,4%	s.d.
Adreça web	www.acede.es	www.afm.es	www.acicae.es	www.uniporbbilbao.es	www.gaia.es	www.clusterenergia.com	www.hegan.com	www.foromaritimovasco.com	www.clusterpapel.com

* milions d'euros ** percentatge sobre el PIB basc

FONT: ECONOMIAZ, N. 53 (2003)

AVUI